

Dva romány z doby přechodu

Literatura, která v rychlém časovém sledu vyprodukuje dva romány takové úrovně a takového významu, jako jsou romány Ludvíka Vaculíka *Sekyra* a Milana Kundery *Žert*, vydává svědectví o své ideové aktivitě, o kvasu, kterým niterně žije. Oba romány svým silným ideovým zaujetím obnažují staré osudové vazby, jimiž se naše literatura nově, netradičně připoutává ke své společnosti. Při pochopitelné rozdílnosti obou autorských osobností se v nich proto hlásí o slovo jisté společné problémy: vyplývají z tohoto základního faktu angažovanosti.

Skoro jako by si každý autor položil týž mučivé nezbytný úkol: vypátrat, jak a z čeho především se v generaci intelektuálů, zhruba řečeno střední, formoval její dnešní životní pocit a vztah ke světu, jaké morální obranné reflexy zanechaly tzv. kultovní metody v jejím vědomí, a déle — jaké hodnoty, postoje, vztahy či jaký způsob aktivity jí umožní obnovit její kdysi samozřejmou společenskou začleněnost.

Takové otázky si nepoloží člověk lhostejný k osudu své země a své doby. Takové otázky nedovolují fixlovat. S jejich odpovědí možno ožít nebo dožít. Je snad tedy zřejmé, že na území těchto problémů vstoupili oba naši romanopisci ne proto, aby rozvinuli černý prapor skepticismu, ale proto, aby „znovuprožitím“ tragédie socialismu se pokusili vydobýt z ní pro svůj život i tvorbu katarzi, která jim dosud byla odepřena. Jinými slovy: na toto území vstoupili s vědomím rizika a s touhou přejít přes propast odloučenosti, která je hrozila pohltnout.

Strhující společenskokritický patos *Sekyry* i *Žertu* se zdá tomu odporovat. Ale opravdu jen zdá. Té společnosti, kterou učil F. X. Šalda vnímat v literatuře ne pouze povrch a slovo, ale i nevyřčenou, utajenou touhu básníkovu, vycitřovat žízeň po životním kladu i v slokách hořké deziluze, té společnosti by tento hluboký smysl obou knih neměl zůstat skryt.

Sedím nad oběma svazky a chtěl bych, aby se ve mně nějak souhrnně uložily a vytvořily tak celek, z něhož bych mohl vyvozovat společné závěry. Avšak při všem vědomí obdobných problémů v obou knihách nemohu pominout různost jejich položení a rozvíjení. A tak nezbyvá než „být konkrétní“.